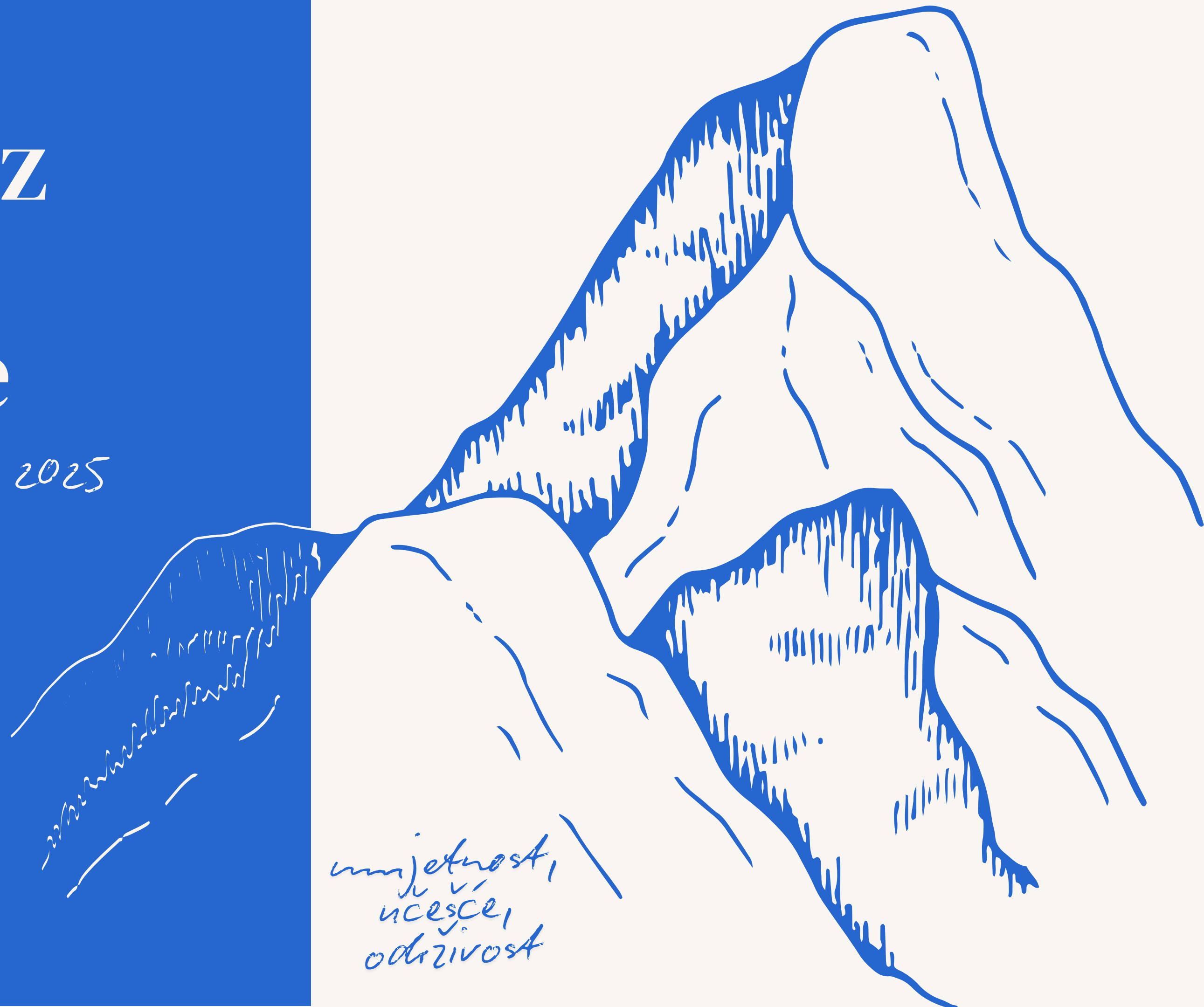

Vodič kroz studijsko putovanje

Podgorica, oktobar 2025

ZERO
WASTE
MONTENEGRO

*umjetnost,
učesce,
održivost*

Vodič kroz studijsku posjetu
Uvod

Putovanje kroz ideje i praksu

Početkom oktobra 2025. godine okupili smo se u Podgorici, vođeni zajedničkom željom da istražimo kako ekologija, umjetnost i omladinski angažman mogu postati snaga koja oblikuje budućnost. Studijsko putovanje bilo je prilika da se kroz neposredna iskustva i razgovore povežemo s ljudima koji svojom energijom i idejama mijenjaju zajednice u kojima žive.

Tokom pet dana posjetili smo nekoliko ključnih mjesta koja predstavljaju primjere dobre prakse u oblastima urbanog baštovanstva, kulture, umjetnosti i cirkularne ekonomije. Svaki prostor koji smo obišli ponudio nam je novi ugao posmatranja, od fizičke transformacije prostora do unutrašnje transformacije načina razmišljanja o održivosti.

Putovanje je imalo i simboličnu dimenziju: bilo je to kretanje od zemlje do ideje, od sadnje i kompostiranja, do umjetničkog izraza i stvaranja novih inicijativa. Kroz taj proces naučili smo da se održivost ne gradi samo kroz projekte, već kroz ljude, njihove odnose, saradnju i zajedničku volju da stvaraju promjene. Iz svih tih iskustava prirodno se rodila nova ideja Klub Gradski baštovani, kao prostor za okupljanje građana i nastavak saradnje koja je započela tokom ovog putovanja.

Vodič kroz studijsku posjetu
Dan prvi, primjeri iz prakse

Projekat: Fork to Farm

U okviru evropskog projekta Fork to Farm, Zero Waste Montenegro je u saradnji s lokalnim partnerima realizovao niz aktivnosti upravo u Urbanoj bašti.

Kroz projekat je podijeljeno 100 kanti za odvajanje kuhinjskog otpada građanima i volonterima, te postavljen komposter koji je služio kao stanica za odlaganje organskog otpada i kompostiranje koristeći Bokashi mikroorganizme. Pored praktične komponente, projekat je imao i edukativni karakter, organizovane su radionice o pravilnom kompostiranju, sortiranju otpada i važnosti smanjenja organskog otpada na deponijama.

Ove aktivnosti su doprinijele stvaranju lokalnog modela upravljanja otpadom koji je ujedno i primjer dobre prakse na evropskom nivou. Bašta je time postala laboratorija cirkularne ekonomije u praksi, gdje se pokazalo da promjena počinje iz zajednice, ali ima potencijal da utiče na cijeli grad.

Urbana bašta Podgorica je važna jer pokazuje kako lokalna zajednica, kroz partnersku saradnju građana, aktivista i institucija, može da preuzme aktivnu ulogu u oblikovanju održivog gradskog ekosistema kroz upravljanje otpadom i edukaciju o cirkularnim procesima.

Aktivnosti u Urbanoj bašti predstavljaju dio projekta Fork to Farm u Crnoj Gori, koji obuhvata i opštinu Tuzi (kompostiranje na opštinskom nivou), Danilovgrad (kompostiranje u domaćinstvima), Kotor (pilot naselje – kompostiranje sa domaćinstvima) te pilot projekat sa preduzećem “Tržnice i pijace” na kamionskoj pijaci.

Više o projektu pročitajte [OVDJE](#).

Vodič kroz studijsku posjetu
Dan prvi, nastavak

Društveno-kuturni centar i urbana bašta “Pomorandža”

Posjetili smo DKC Pomorandža jer je on jedan od primjera kako se napušteni prostori mogu oživjeti voljom i kreativnošću zajednice. Kroz volonterski angažman i umjetničke intervencije, ovaj prostor je preobražen iz zapuštenog skladišta u prostor kulturnog i društvenog života mladih. Naš cilj bio je da istražimo kako kultura i umjetnost mogu doprinijeti održivosti, ne samo kao sadržaj, već kao proces okupljanja, dijeljenja i ponovnog osmišljavanja prostora. Prikaz dokumentarnog filma o rekonstrukciji stare fabrike u Tetovu dodatno je naglasio značaj zajedničkog rada i kreativne energije u oživljavanju zapuštenih mjesta.

DKC Pomorandža je samo još jedan u nizu ovakvih projekata organizacije Toestand iz Brisela, koja deset godina unazad, svakog ljeta organizuje slične akcije u drugim zemljama sa ciljem oživljavanja zapuštenih prostora u društveno korisne svrhe.

DKC Pomorandža danas funkcioniše kao otvoreni prostor za umjetnike, građane i inicijative koje žele da djeluju drugačije. U njemu se održavaju izložbe, filmske projekcije, muzički programi, kao i radionice i predavanja o društvenim temama.

Vodič kroz studijsku posjetu
Dan prvi

Urbana bašta "Podgorica", prostor otpora i zajedništva

Urbana bašta Podgorica izabrana je kao prva destinacija jer je snažan primjer kako građani mogu zajednički oblikovati svoj prostor i svakodnevicu. Željeli smo da pokažemo da održivost počinje upravo u zajednicama, kroz male, zajedničke akcije koje mijenjaju navike i povezuju ljude.

Ova bašta nije samo mjesto gdje se sadi povrće, već i prostor gdje se uzgaja solidarnost, odgovornost i osjećaj zajedništva. Kao živi primjer građanskog aktivizma i ekološke prakse, bašta nas je podsjetila na važnost lokalnih rješenja u borbi protiv klimatskih promjena.

Urbana bašta Podgorica nastala je iz potrebe da se stvori prostor za zajedničko učenje i djelovanje, gdje se priroda ponovo uvodi u urbani kontekst. Na površini koja je nekada bila zapuštena, sada raste raznoliko bilje, ali i osjećaj pripadnosti i zajedništva. Građani koji dolaze ovdje dijele alat, znanje, kompost i ideje i kroz taj proces grade nove veze i povjerenje. Bašta funkcioniše po principima permakulture i cirkularne ekonomije, promovišući lokalnu proizvodnju hrane, reciklažu i kompostiranje.

Urbana bašta Podgorica okuplja građane oko ideje zajedničkog uzgajanja hrane, reciklaže organskog otpada i razmjene znanja o ekološkom načinu života. Ona je živa laboratorija održivosti u centru grada, gdje ljudi kroz praktičan rad obnavljaju vezu s prirodom i jedni s drugima. Kompostiranje, sadnja i edukacije u bašti čine ovaj prostor jedinstvenim modelom kako gradske zajednice mogu doprinosti cirkularnoj ekonomiji. Više informacija pronađite [OVDJE](#).

Vodič kroz studijsku posjetu
Dan prvi, primjeri iz prakse

Projekat: Kompostiranje u zajednici i revitalizacija prostora

Projekat “Bašta Pomorandža” sprovodi Zero Waste Montenegro u partnerstvu sa NVU Pješke i ima za cilj stvaranje zajedničke održive bašte i kućnog kompostiranja u urbanom prostoru zgrade Pomorandža. Aktivnosti uključuju postavljanje kompostera, dodjelu kanti za odvajanje otpada, edukaciju stanara i uključivanje mladih volontera i škola. Bašta služi kao pokazni primjer kako urbano baštovanstvo i upravljanje bio-otpadom mogu funkcionisati zajednički u stambenim zgradama. Prostor je zamišljen kao zelena oaza koja unapređuje kvalitet života i podstiče ekološku svijest.

Iz ovog koncepta tokom studijske posjete proistekla je ideja o formiranju Kluba Gradskih baštovana, koji će upravo u ovoj bašti sprovoditi svoje aktivnosti, razmjenjivati znanja i razvijati nove ideje o održivom urbanom životu.

NVU Pješke je nevladina organizacija iz Podgorice koja okuplja mlade, umjetnike i aktiviste sa ciljem da revitalizuje napuštene gradske prostore i pretvori ih u otvorene, inkluzivne zone za kulturne, umjetničke i volonterske aktivnosti. Promovišu zajedništvo, održivost i aktivno učešće građana u oblikovanju urbanog života, stvarajući “Mjesto za tvoje”.

Vodič kroz studijsku posjetu
Dan drugi

Radionica: Mentalna ekologija, unutrašnji prostor održivosti

Drugi dan studijske posjete bio je posvećen umjetnosti i refleksiji, kroz radionicu “Mentalna ekologija” koju je vodila umjetnica Milena Živković.

Ova aktivnost je odabrana jer se bavi konceptom koji je često zanemaren u razgovorima o održivosti, a to je unutrašnji ekološki prostor, odnosno mentalnim i emocionalnim zdravljem pojedinca i zajednice.

Milena je u uvodnom dijelu kroz prezentaciju Socijalne skulpture objasnila koncept “mentalne ekologije”, kao ideje da se u čovjeku, isto kao i u prirodi, mora održavati ravnoteža između stvaranja i trošenja energije, između introspekcije i djelovanja.

Kao što priroda zahtijeva brigu i obnovu, tako i ljudska psiha traži pažnju, tišinu i prostor za stvaranje. Radionica je pružila učesnicima priliku da kroz kreativnost preispitaju svoj odnos prema sebi, zajednici i okolini.

Radionica je dio projekta “Disciplina mašte”, o kom više možete pročitati [OVDJE](#).

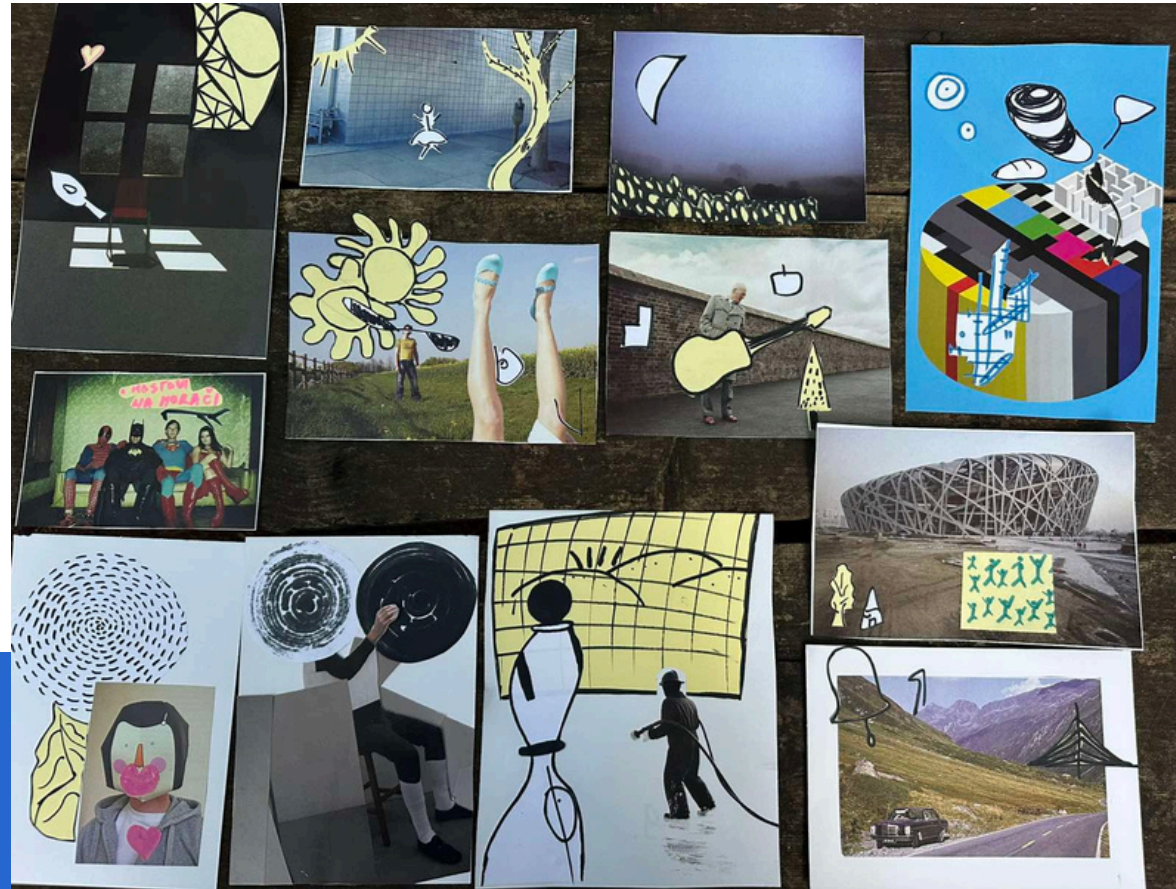

MIKRO AKCIJE

Tokom radionice, umjetnica je podijelila učesnicima kartice sa „mikro akcijama“, jednostavnim svakodnevnim gestovima poput organizovanja akcije čišćenja, započinjanja kompostiranja ili kupovine lokalnih proizvoda. Svaka kartica bila je poziv na promjenu, ali i podsjetnik da održivost počinje malim, konkretnim koracima. Učesnici su birali kartice i dijelili svoje planove kako bi ih primijenili u vlastitim zajednicama.

Vodič kroz studijsku posjetu

Dan drugi, nastavak

Tokom radionice, učesnici su učestvovali u tri vježbe:

- “Crtanje muzike”, gdje su kroz pokret i boje izražavali emocije koje im budi zvuk,
- “Socijalna skulptura”, gdje su zajednički kreirali apstraktni oblik koji simbolizuje kolektivni identitet grupe,
- “Kubistički crtež”, kao metaforu za višeslojnost ljudske percepcije i fragmentisanost savremenog iskustva.

Ove aktivnosti su omogućile učesnicima da se povežu na nov način i to ne kroz diskusiju, već kroz neverbalni, intuitivni proces stvaranja.

Radionica je održana u kampu Ćuk, smještenom u srcu parka prirode uz rijeku Zetu, gdje su učesnici imali priliku da iskuse direktnu povezanost s prirodom i zajedničkim djelovanjem. Kamp Ćuk poslužio je kao inspirativna scena koja povezuje ekološku osviještenost sa iskustvenim učenjem. Više informacija o kampu možete pronaći [OVDJE](#).

Vodič kroz studijsku posjetu
Dan treći,

Radionica: Upcycling Kreativa Hub

Treći dan bio je posvećen praktičnim aspektima cirkularne ekonomije i kreativnog preduzetništva. Posjetili smo Uniju mladih preduzetnika – Kreativa Hub, koja je primjer kako inovacija, kreativnost i održivost mogu funkcionisati zajedno. Kreativa Hub je odabran kao primjer prostora koji pruža podršku mladima u razvijanju poslovnih ideja zasnovanih na ponovnoj upotrebi materijala i smanjenju otpada.

Kreativa Hub funkcioniše kao edukativni prostor za mlade ljude koji žele da se bave inovacijama, dizajnom i društveno odgovornim biznisom. Ovdje se redovno održavaju radionice, seminari i programi podrške za startape i kreativce koji žele da razviju proizvode sa svrhom. Tokom posjete, domaćini su predstavili projekte u kojima su mladi redizajnirali stare predmete, kreirali funkcionalne torbe i dekorativne predmete od tekstilnog otpada. Ostaci tekstila se redovno sakupljaju od lokalnog proizvođača dječije garderobe MINO kids.

Ovaj dan je bio prilika da se pokaže da održivost može biti i ekonomski održiva, da kreativne ideje mogu postati izvor zarade, ali i društvene koristi.

Unija mladih preduzetnika Crne Gore (UMPCG) je organizacija koja podržava mlade preduzetnike u Crnoj Gori pružajući im alate, edukacije, mrežu kontakata i praktične resurse za pokretanje i razvoj biznisa. Nalaze se u KC Kružni tok koji funkcioniše kao otvoreni prostor za mlade, kreativce i građanske inicijative, društveno angažovanje, samoorganizovanje zajednice i razvoj savremenih kulturnih praksi.

Vodič kroz studijsku posjetu

Dan treći nastavak

Učesnici su se uključili u radionicu upcyclinga, tokom koje su izrađivali cegere od otpada tekstila koji nastaje u proizvodnom procesu MINO kids, prve savremene crnogorske kompanije za dizajn i šivenje dječije garderobe. Materijal koji bi inače završio kao otpad, kao što su isjecci, ostatci krojeva i tekstilne trake, postao je osnovni resurs za novi proizvod. Radionicu su vodili lokalni dizajneri, koji su učesnicima predstavili čitav proces: od selekcije komada različitih tekstura i boja, do oblikovanja, krojenja i konačnog šivenja cegera.

Poseban izazov zadat svakoj grupi bio je da ceger bude u potpunosti *zero waste*, odnosno da se iskoristi svaki komad materijala, bez ostataka. Tokom rada, učesnici su kroz praksu osjetili kako kreativnost i održivost mogu biti u funkciji jedna druge. Naučili su da se vrijednost materijala ne završava trenutkom kada više ne služi prvobitnoj funkciji već da svaki proizvod može imati drugi, produženi život. Ovo iskustvo pokazalo je da cirkularna ekonomija nije samo teorijska odrednica, već praktičan pristup dizajnu, saradnji i odgovornom odnosu prema resursima.

Vodič kroz studijsku posjetu
Zaključak

Putovanje kroz ideje i praksu

Studijsko putovanje u Podgorici bilo je više od niza posjeta i radionica. Svaka lokacija i svaka osoba koju smo upoznali donijela je novu dimenziju razumijevanja pojma održivost. Od kompostiranja, posjete urbanoj bašti, preko platna u Pomorandži, do radionice Mentalne ekologije i cegera u Kreativa Hubu, svaka aktivnost nosila je istu poruku: promjena počinje onda kada prepoznamo vrijednost u svakom resursu, prostoru i čovjeku.

Studijsku posjetu završili smo čitanjem poezije u Mediteranskom vrtu na brdu Gorica, u ambijentu borova, kamena i tišine grada na dohvat ruke. Čitali smo tekstove koji su nastajali tokom naših prethodnih zajedničkih susreta, objavljenih u publikaciji „Zbirka kolekcija, zbirka korekcija“, a koje su nastale tokom studijske posjete u Pecki, podsjećajući se na kontinuitet iskustava i procesa koji nas povezuju.

Vodič kroz studijsku posjetu O organizatoru

Zero Waste Montenegro je nevladina organizacija osnovana 2016. godine, posvećena transformaciji sistema upravljanja otpadom u Crnoj Gori. Naša misija je promocija principa nultog otpada i cirkularne ekonomije kroz edukaciju građana, projekte sa opštinama i saradnju sa institucijama i privredom. Organizacija podstiče smanjenje otpada na izvoru, ponovnu upotrebu i reciklažu, te radi na podizanju svijesti o ekološkim rješenjima koja štite zdravlje ljudi i prirodu. Zero Waste Montenegro je članica međunarodnih mreža Zero Waste Europe i Break Free From Plastic, a inicirala je i nacionalnu mrežu Cleanup Montenegro, koja okuplja NVO, škole i volontere u akcijama čišćenja i edukacije.

Više o Zero Waste Montenegro:
<https://zerowastemontenegro.me/mn/>

**THE STORY OF THE
1.5°C LIMIT**

SOLUTIONS AND STORYTELLING
OF YOUTH FROM WESTERN BALKAN

Co-funded by
the European Union

Projekat 101184372- STORY- ERASMUS-YOUTH-2024-CB je finansiran sredstvima Evropske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Evropske unije ili Evropske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Evropska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

ZERO
WASTE
MONTENEGRO

Centar za
životnu sredinu

CK13